

ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ

Τέντες Παντελής, ΠΕ9,
Γιώργος Μουστάκας, ΠΕ17*

Εισαγωγή

Η εκπαίδευση είναι ένα σύνολο σχέσεων, δομών και λειτουργιών, μια ολότητα που εκδηλώνεται με τη μορφή του συστήματος του οργανισμού και του μηχανισμού-θεσμού.

Η εκπαίδευση ως σύστημα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ανοιχτό σύστημα, αφού βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του, δηλαδή την κοινωνία, και ταυτόχρονα ως κλειστό σύστημα, αφού λειτουργεί σε ένα πλαίσιο αρχών, σκοπών και εξαρτήσεων, διατηρώντας επίσης ένα συγκεκριμένο επίπεδο πολυπλοκότητας.

Η εκπαίδευση ως ιδεολογικός μηχανισμός του κράτους συνδέεται σε ένα βαθμό με την αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας, με τα χαρακτηριστικά της επιστήμης και της γνώσης, στο βαθμό που εξαρτάται από ένα διοικητικό μηχανισμό συγκεντρωτικό και εξαρτησιακό. «Το σχολείο και οι εκκλησίες κανοναρχούν με ειδικές μεθόδους κυρώσεων, αποπομπών, επιλογής κ.λπ. όχι μόνο τους λειτουργούς τους αλλά και τους απλούς κοινωνούς»¹(L. Althusser). Αλλά «μεταξύ των ιδεολογικών μηχανισμών του κράτους, πολιτικών και κοινωνικών, είναι και τα σχολεία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και από μια ορισμένη άποψη και η οικογένεια»² (Νίκος Πουλατζάς, 1977)

Το σχολείο, εκτός από σύστημα αξιών, σκοπών και οραμάτων είναι και πεδίο ταξικών συγκρούσεων. Εκφράζει σε ένα βαθμό τις διεκδικήσεις των κοινωνικών τάξεων και στρωμάτων για μόρφωση, δυναμική οργάνωση, επικοινωνία και εργασιακή αποκατάσταση. Μπορεί να θεωρηθεί, ωστόσο, και απελευθερωτικός φορέας μόρφωσης, γνώσης και μάθησης. Τα όρια της ελευθερίας δράσης των παραγόντων της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι περιορισμένα και οδηγούν σε φραγμούς και εμπόδια στη διαδικασία απελευθέρωσης του ανθρώπου³ (Δουλκέρης, 1998)

Το ενιαίο σχολείο και η ενοποιημένη γνώση

Το σχολείο σήμερα είναι διαιρεμένο, διασπασμένο και αποσπασματικό στη διοίκηση, στη δομή και λειτουργία, αλλά και στο περιεχόμενο. Επιδιώκεται η μάθηση μέσω της αναπαραγωγής των γνώσεων υπό μορφή πληροφοριών. Έτσι, συνδέεται με τους ανταγωνιστικούς, εξοντωτικούς νόμους της αγοράς, των διευθυντικών στελεχών και διαχειριστών του συστήματος.

Οι μέχρι τώρα ρυθμίσεις για το σχολείο και ιδιαιτέρως για το Λύκειο έχουν ως αφετηρία το αξιολογικό εξεταστικό σύστημα. Οι ρυθμίσεις αυτές υπερασπίζονται το στόχο της άρσης των ανισοτήτων στη μόρφωση, προβάλλοντας ως μέσο της λύσης την τυπική φοίτηση των μαθητών στο Λύκειο και την είσοδό τους στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Από τη μόρφωση και την ενιαία πρόσληψη και κατανόηση οδηγούμαστε σε μια τυπική μόρφωση, σε μια μάθηση πολλών πληροφοριών, αποσπασμένων από ένα σύστημα δημιουργικής αφομοίωσης και απελευθερωτικής δράσης.

Στο σημερινό σχολείο εμφανίζονται πολλαπλές αντιθέσεις σε επίπεδο εξουσίας-διοίκησης-εξάρτησης και ιδεολογικοί φραγμοί αγκυλώσεων, ψευδαισθήσεων και μικροσυμφερόντων. Καταγράφεται, επίσης, ένα κλίμα αποξένωσης σε επίπεδο παιδαγωγικό, ψυχολογικό και επικοινωνιακό. Διαπιστώνονται η διάσπαση των γνώσεων, η απομόνωση και ο ατομικισμός. Ο μαθητικός πληθυσμός έχει ήδη διαμορφώσει μια αντίληψη διάσπασης και διαίρεσης των γνώσεων και κατάταξης σε ανώτερες και κατώτερες. Επίσης, έχει εθιστεί στη φορμαλιστική-τυποποιημένη γνώση στα φροντιστήρια με σκοπό την εισαγωγή στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Μια σύντομη ιστορική αναδρομή

Ιστορικά έχουν αναπτυχθεί διάφορες θεωρίες που εξέφρασαν σε μεγάλο βαθμό την ανθρωπολογική διάσταση της αστικής ιδεολογίας, και ειδικά τον περασμένο αιώνα, της φιλελεύθερης ιδεολογίας, σε μια αναζήτηση αμετάβλητων, σταθερών, έμφυτων αρχών που να έχουν μια εξισορροπιστική κατεύθυνση για τον νέο και την ένταξή του στην κοινωνία.

Η σταθερότητα είναι μια πνευματική ενοποίηση που εκπορεύεται από τις αρχές του Κομένιους, του Πεσταλότσι και του Έρβαρτου, με αποτέλεσμα το σχολείο να διέπεται από αξιολογικές-ηθικές κρίσεις και κατευθύνσεις που βασίζονται στην ενότητα φύσης κοινωνικού ατόμου και νοητικής δραστηριότητας. Το σχολείο αυτό υπερίσχυσε ως νοησιαρχικό ή γνωσιακό σχολείο και είχε στόχο την ηθική αλλά αφηρημένη τελείωση.

Τα στοιχεία που επικράτησαν και διατηρήθηκαν στη συνέχεια ήταν η αξία της κλασικής παιδείας με τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής σκέψης, της Γλώσσας, της Ιστορίας, της Λογικής, της Ηθικής και της Ψυχολογίας ως λογικές αρχές, και της Φυσικής, της Χημείας και των Μαθηματικών ανεξάρτητα, χωρίς επικοινωνία μεταξύ τους.

Οι νέες γνώσεις που πλούτιζαν το σχολείο ήταν προσθετικού, πληροφοριακού και εξασκητικού χαρακτήρα έτσι, ώστε να εναρμονίζεται ο νέος εκσυγχρονιστικά με τις ανάγκες του εθνικού σχεδιασμού της οικονομίας και την ελεύθερη αγορά εργασίας.

Η παιδαγωγική, η ψυχολογία και η διδακτική του Έρβαρτου είχε δύο στοιχεία που διατηρήθηκαν: (1) την αρχή της φυσικής, ιστορικής και κοινωνικής συνέχειας της συνείδησης του ατόμου στη μόρφωση, η οποία θεωρείται ως αυταξία υπεράνω των κοινωνικών αντιθέσεων, και (2) τη στοχαστική διεργασία με σκοπό τη διαμόρφωση ενός αξιακού συστήματος ιδεολογικής απόχρωσης, χωρίς να πραγματοποιείται τελικά⁴ (Bigge, 1990).

Η νέα αγωγή των σχολείων των Dewey και Kilpatrick και η ιδέα των σχολείων εργασίας και δράσης του Neill οδηγούνται σε μια πάλη ανάμεσα στο σχολείο της κλασικής αντίληψης των έμφυτων ιδεών (με αξιολογικές κρίσεις) και το ουδέτερο σχολείο, το σχολείο «πρακτική σχέση», υποταγμένο στις ανάγκες της ελεύθερης αγοράς εργασίας. Μέσα από αυτή την παιδαγωγική αντίληψη διαμορφώνεται ένα παιδί αυτόνομο, ελεύθερο, με δυναμική προσωπικότητα, έξω από τα ιστορικά του πλαίσια και προοπτικές, αλλά ενταγμένο στο πλαίσιο που χαράζει η ορθολογική δομή της κοινωνίας με την εγκυρότητα της κοινής λογικής που εξουσιάζει η κυρίαρχη ιδεολογία (πραγματισμός).

Μερικές αρχές του ενιαίου σχολείου

- Στο ενιαίο σχολείο αξιοποιούνται οι ερμηνευτικές και εξηγητικές θεωρίες του παρελθόντος σχετικά με τον Κόσμο, τη φυσική, την κοινωνική και την τεχνολογική πραγματικότητα. Οδηγός πρέπει να είναι η ενότητα μέσα από την πολλαπλότητα, η ταυτότητα μέσα από τη διαφορότητα, το όλο μέσα από το μέρος, ώστε να αναδύεται η πολυπλοκότητα και πολυμορφία των ρεαλιστικών αναπαραστάσεων του κόσμου, η διαλεκτική αλληλουχία των υλιστικών και φαντασιακών αναπαραστάσεων. Άλλωστε και οι σημερινές ερμηνευτικές θεωρίες είναι διεπιστημονικές και ρεαλιστικές, αφού δέχονται την αλληλοδιείσδυση των δεδομένων της Κοσμολογίας, Φυσικής, Χημείας, Βιολογίας, Φυσιολογίας, Οικονομίας, Κοινωνιολογίας, Ψυχολογίας, Γλωσσολογίας, Κυβερνητικής, Επικοινωνίας, Πληροφορικής, Κοινωνικής και Πολιτισμικής Ιστορίας, Ιστορίας των Επιστημών και τα γενικευμένα αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτή τη σύνδεση.

- Στο ενιαίο σχολείο επιδιώκεται η ενοποίηση και απελευθερωτική διαδικασία, που σημαίνει την άρση των διαφορετικών και ετερόκλητων νοοτροπιών, ιδεολογικών προκαταλήψεων, στερεότυπων, δογματισμών και αποκλεισμών των διαφορετικής προέλευσης ατόμων, προέλευσης κοινωνικής, ταξικής, νοητικής, θρησκευτικής ή εθνικής. Προϋποθέτει, επίσης, τη διαμόρφωση κλίματος δυναμικής αλλά και πολυεπίπεδης ένταξης των ατόμων, αλλά και την ποικιλόμορφη διατήρηση της προσωπικότητας με εξασφάλιση της δυναμικής ισορροπίας, συμμετρίας και διεκδίκησης.

- Στο ενιαίο σχολείο οι επιστημονικές γνώσεις, κλάδοι και δραστηριότητες είναι ισοδύναμες, ισότιμες και λειτουργούν οργανικά, συνθετικά και μορφωτικά με σκοπό τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου ατόμου⁵ (Χατζηστεφανίδης, 1990)
- Το ενιαίο σχολείο διαπνέεται από την έννοια του ανθρωπισμού, η οποία έχει ως κέντρο ενδιαφέροντος τον άνθρωπο, ο οποίος εμφορείται από ατομική και συλλογική συνείδηση, δημιουργία και επικοινωνία. Οι νέες σχέσεις που δημιουργούνται κινούνται ανάμεσα στην ιστορική συνέχεια και προοπτική, από τη μια, και τη διαμόρφωση οραμάτων, από την άλλη, με σκοπό τη γνώση, κατανόηση και λύση των ατομικών, κοινοτικών και οικουμενικών προβλημάτων.
- Επίσης, στο σχολείο αναπτύσσεται το συλλογικό κίνητρο και κινητοποιούνται τα ενδιαφέροντα, οι διαφορότητες και οι κλίσεις των νέων μέσα από την ισότιμη και ολόπλευρη μαθησιακή διαδικασία.

Κριτική στα ισχύοντα αναλυτικά προγράμματα

Τα ισχύοντα αναλυτικά προγράμματα είναι αποσπασματικά και παρουσιάζουν μια τάση διαίρεσης, πλήρους αυτονομίας και έλλειψης επικοινωνίας ανάμεσα στους επιστημονικούς κλάδους. Θέλουν, δηλαδή, να διατηρήσουν και να κατοχυρώσουν τη γνώση ως διακριτές επιστήμες στο περιεχόμενο, στη μέθοδο και στο αντικείμενο. Αυτή η τάση, για αύξηση της διαφορετικότητας των επιστημών, χωρίς μια μορφωτική ενοποίηση ιστορική και διεπιστημονική οδηγεί τη κάθε επιστήμη να έχει απόλυτη αυτονομία και αυτοτέλεια με αποτέλεσμα να μην μπορεί να επικοινωνήσει θεωρητικά, ερμηνευτικά και εξηγητικά με τις άλλες επιστήμες. Ο κάθε επιστήμονας μιλάει άλλη γλώσσα και έτσι διαμορφώνονται διαφορετικά συντεχνιακά συμφέροντα.

Η έλλειψη διεπιστημονικής προσέγγισης στο διδακτικό-επικοινωνιακό επίπεδο οδηγεί τον εκπαιδευτικό και το μαθητή σε δυσκολία επαφής, ενώ το αντικείμενο του μαθήματος απομακρύνεται από τη διδακτική και επιστημονική μέθοδο.

Ο μαθητής δυσκολεύεται ή και αδυνατεί να κατανοήσει ενιαία το φυσικό και κοινωνικό κόσμο, και τον αντιλαμβάνεται διαιρεμένο, αποσπασματικό, διασπασμένο. Ενώ, από τη μια, βιώνει την αύξηση της διαφορετικότητας των επιστημών στο αντικείμενο και τη μέθοδο, από την άλλη, επιδιώκεται μια ενοποίηση στη βάση μιας ηλεκτρονικής γλώσσας μέσω της χρήσης των υπολογιστών. Εμφανίζεται έτσι μια ενιαία δυνατότητα για το μαθητή, η δυνατότητα να αποκτά, να επιλέγει, να ανασύρει, να αποθηκεύει και να αξιοποιεί πληροφορίες για άμεση χρήση και εφαρμογή. Η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών με τον τρόπο αυτό δεν οδηγεί σε επεξεργασία των γνώσεων, σε στοχασμό και συνειδητοποίηση, και δεν γίνεται κατανοητή η ιστορική-εξελικτική πορεία της γνώσης.

Η ενότητα των επιπέδων μάθησης και γνώσης δεν είναι μόνο λογική, αλλά και εξελικτική. Τα ισχύοντα αναλυτικά προγράμματα δεν λαμβάνουν υπόψη την εξέλιξη του νοητικού επιπέδου των μαθητών με συνέπεια ύλη μεγαλύτερων τάξεων να προορίζεται να διδαχθεί σε όλο και μικρότερες τάξεις. Επιπλέον, δεν υπάρχει αντιστοίχιση ηλικιακού και μαθησιακού επιπέδου και για τους μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων.

Τα σημερινά αναλυτικά προγράμματα πραγματεύονται μόνο το ατομικό και το ειδικό, και αγνοείται η ενιαία θεώρηση με άξονα τις αρχές και τους σκοπούς της εκπαίδευσης μέσα σε ένα ενιαίο σχολείο, το οποίο θα παρέχει ανθρωπιστική, διεπιστημονική, διακλαδική, πολύμορφη, πολυδιάστατη, γενική και ειδική γνώση και αισθητική δραστηριότητα.

Στα ισχύοντα αναλυτικά προγράμματα και σε όλα τα επιστημονικά αντικείμενα προτείνονται ως μοναδικές αρχές παιδαγωγικής και διδακτικής διαδικασίας η μάθηση, η άσκηση, η κατανόηση και η βίωση του αντικειμένου, έστω και αν αυτές δεν εφαρμόζονται στην πράξη. Προκρίνεται η επαφή των μαθητών με μια νοησιарχική διαδικασία, που κατά βάση αναπαράγει την ορθολογική γνώση, την οποία επεξεργάζονται οι μαθητές ατομικά και εμπειρικά με αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές να εκδηλώνεται μόνο ως βίωση-κατανόηση. Έτσι, δεν συνειδητοποιείται η γνώση μέσα από την ενότητα της ιστορικής και λογικής διαδικασίας, της ατομικής και

συλλογικής, της ειδικής (ατομικής) και γενικής, ώστε να ανιχνεύεται, να ελέγχεται και να προσεγγίζεται στη σταδιακή της εξέλιξη, ολοκλήρωση, ενότητα, πολλαπλότητα και πολυμορφία.

Πρόταση για νέο αναλυτικό πρόγραμμα

Η αφετηρία των αναλυτικών προγραμμάτων πρέπει να είναι η ενιαία θεώρηση, η διεπιστημονική και διακλαδική προσέγγιση, που έχει σκοπό να προσφέρει την ανθρωπιστική μόρφωση ως ενότητα και πολλαπλότητα.

Ενότητα σημαίνει συνειδητοποίηση της αλληλεπίδρασης, της αλληλεξάρτησης και αλληλοσύνδεσης όλων των αντικειμένων, φαινομένων και διαδικασιών. Η ενοποίηση της γνώσης είναι πολιτική-πρακτική και παράλληλα ιδεολογική-πρακτική. Αν είναι μόνο ιδεολογική-πρακτική, οδηγεί σε έναν κοινωνιολογισμό και εμπειρισμό που πιστεύει ότι η ενοποίηση γίνεται μόνο στην πράξη (ενότητα στη δράση).

Ενότητα μπορεί να υπάρξει στη θεωρία μέσα από συλλογική και παράλληλη επεξεργασία θεωρητικών, επιστημονικών και ιδεολογικών ζητημάτων.

Ενότητα μπορεί να υπάρξει στην πράξη, δηλαδή εφαρμογή θεωρητικών δραστηριοτήτων και προτάσεων στη καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, μπορεί να υπάρξει μια αλληλομετατροπή των γνώσεων με στόχο την ιστορική, κοινωνική και συλλογική συνείδηση ανάμεσα στα άτομα και τις ομάδες.

Η ενοποίηση της γνώσης δηλαδή είναι θεωρητική, πολιτική και ιδεολογική.

Το μορφωτικό αγαθό μπορεί να έχει τρία επίπεδα:

1. το επικοινωνιακό, όπου παρέχονται οι θεμελιώδεις (καθολικές και γενικές) και ταυτόχρονα θεωρητικές και μεθοδολογικές γνώσεις,
2. το επιστημονικό-κλαδικό, όπου παρέχονται οι επιστημονικές γνώσεις κατά κλάδο σπουδών, διατηρείται η αυτοτέλεια κάθε επιστήμης με την παρατήρηση ότι οι γνώσεις αυτές αλληλεπιδρούν με το βασικό κορμό των θεμελιωδών γνώσεων, που εκφράζονται ως γενικές ερμηνευτικές αρχές, και
3. το ειδικό, όπου διδάσκονται μαθήματα ειδίκευσης και επιλογών.

Το ενιαίο αναλυτικό πρόγραμμα βασίζει την ερμηνευτική του δυνατότητα και επεξεργασία στο περιεχόμενο που πηγάζει από τις θεμελιώδεις γνώσεις. Είναι σύστημα αρχών, εννοιών, προτάσεων, θεωριών αλλά και γνώσεων επικοινωνιακών, φιλοσοφικών, παιδαγωγικών, ψυχολογικών και διδακτικών. Η βασική αρχή είναι η σύνδεση της γενικής θεωρίας με τις ειδικές θεωρίες. Έτσι θα αναδεικνύεται η δυνατότητα ευελιξίας και ισοδύναμης επικοινωνίας των θεωριών των επιστημών, ώστε να εκφραζόμαστε μέσα από τη διδασκαλία με πολλούς τρόπους και μεθόδους για τα ίδια αντικείμενα.

Οι θεμελιώδεις γνώσεις

Οι θεμελιώδεις γνώσεις εξαντλούν ένα μέρος από το αντικείμενο και τη μέθοδο ενοτήτων επιστημών, αναζητώντας τις αλληλοσυνδέσεις, τις σχέσεις, τις κοινές έννοιες και όρους με αποτέλεσμα να αναδύεται η κοινή γλώσσα επικοινωνίας των επιστημών πέρα από τον ορθολογικό τους πυρήνα.

Το περιεχόμενο της κάθε επιστήμης βασίζεται στις θεμελιώδεις έννοιες, αρχές και μεθόδους, αλλά εκφράζεται μέσα από τη διδακτική – ερευνητική διάσταση διαφορετικά.

Οι μεθοδολογικές αρχές και έννοιες που διαμορφώνουν πλέγματα ερμηνευτικά μπορούν να διατυπωθούν ως εξής:

- Ύλη, ενέργεια, πληροφορία
- Αλληλεπίδραση, αλληλεξάρτηση, αλληλοδιείσδυση και αλληλομετατροπή ύλης, ενέργειας και πληροφορίας
- Συστήματα, δομές, λειτουργίες, επίπεδα, μορφές, οργανώσεις, καταστάσεις της ύλης, της ενέργειας και της πληροφορίας
- Διατήρηση και μεταβολή συστημάτων, δομών, λειτουργιών της ύλης και της ενέργειας

- Συμμετρία, ισοδυναμία, ισοτροπία, ισομορφία συστημάτων και δομών
- Χωρο-χρονικά συστήματα αναφοράς
- Ενότητα, πολλαπλότητα, διαφορότητα, όλο-μέρος, γενικό-ειδικό
- Ομοιότητα, ταυτότητα, ετερότητα, ομοιογένεια, ετερογένεια και ετεροκαθορισμός
- Συστήματα επικοινωνίας γνώσης, επιστήμης και γλώσσας

Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης του συνόλου των βασικών εννοιών, αρχών και μεθοδολογικών κριτηρίων, μας δίνεται η δυνατότητα να διατυπωθούν ενιαία συστήματα, ολότητες της αντικειμενικής και υποκειμενικής πραγματικότητας. Ο αντικειμενικός κόσμος και οι πολλαπλές του εκφράσεις βρίσκονται σε μια ενότητα, αλλά απλώς εκδηλώνονται με άπειρες μορφές. Η ενότητα όμως της πραγματικότητας εκφράζεται με την αλληλεπίδραση του υποκειμένου με το αντικείμενο, σε μια δυναμική ισορροπία, όπου πραγματοποιείται η δημιουργική διερεύνηση αντικείμενου και μεθόδων, ώστε να απελευθερώνεται και να αποκωδικοποιείται η γνώση.

Ο άνθρωπος μαθαίνει τη γνώση για να μορφώνεται, να αποκτά συνείδηση της θέσης του στην κοινωνία, την αντίληψη της συλλογικής δράσης, της συνεργασίας και της οργάνωσης, ώστε να διεκδικεί τα δικαιώματα στη ζωή και την εργασία.

Στο σχολείο οι γνώσεις θα απλώνονται τόσο, ώστε να συνδέουν την πνευματική ισορροπία και τη θέση του ανθρώπου στην εργασία. **Δεν θα μαθαίνει για να μαθαίνει!** Ο στόχος δεν είναι η γνώση για τη γνώση, αλλά η γνώση για τη λύση προβλημάτων, αφού η γνώση δεν έχει νόημα αν δεν συνδέεται με τη λύση πρακτικών προβλημάτων.

Οι θεμελιώδεις γνώσεις διδάσκονται υπό μορφή εισαγωγών σε κάθε διδασκόμενο μάθημα, ελεύθερων δραστηριοτήτων και σπουδών.

Οι ενότητες επιστημών και δραστηριοτήτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί να είναι:

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Αρχαία Ελληνική Φιλολογία, Λατινική Φιλολογία, Νέα Ελληνική Φιλολογία (θεωρία και κείμενα), Γλώσσα- Έκθεση, Θεολογία, Λαογραφία, Ψυχολογία, Φιλοσοφία, Ιστορία.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Οικονομικές Επιστήμες (Οικονομία, Οργάνωση και Διοίκηση, Λογιστική, Χρηματοοικονομικά, Διοίκηση ανθρωπίνων πόρων, Marketing, Τουριστικό management κ.λπ.), Κοινωνιολογία Πολιτική Επιστήμη, Δίκαιο.

ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Αστρονομία, Γεωλογία, Γεωγραφία, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Περιβαλλοντικές Επιστήμες.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

Άλγεβρα, Γεωμετρία, Λογική, Πληροφορική.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Μηχανολογία, Ηλεκτρολογία, Ηλεκτρονική, Δομική, Αρχιτεκτονική, Ιατρική, Νοσηλευτική, Γεωπονία.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Θεατρολογία, Κινηματογράφος, Ζωγραφική, Μουσική, Χορός.

Η διάρθρωση των σπουδών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Γυμνάσιο

-Στο Γυμνάσιο διδάσκονται μαθήματα από τις παραπάνω ενότητες επιστημών.

-Οι θεμελιώδεις έννοιες διδάσκονται ως εισαγωγές σε καθένα από τα μαθήματα που έχουν επιλεγεί από τις ενότητες των επιστημών.

-Ένα μέρος των θεμελιωδών εννοιών μπορεί να διδάσκεται μέσα από την ιστορία της Φιλοσοφίας.

-Να γίνει ανασύνθεση του περιεχομένου της οικιακής οικονομίας

-Στο πλαίσιο του γνωστικού τομέα της τεχνολογίας μπορούν να ενταχθούν ορισμένες τεχνολογικές και εφαρμοσμένες επιστήμες.

-Στο πλαίσιο του γνωστικού τομέα της παραγωγής μπορούν να ενταχθούν ορισμένες οικονομικές επιστήμες.

Λύκειο

Στην **Α΄ Τάξη** του Λυκείου θα υπάρχουν **1. μαθήματα κορμού** και **2. μαθήματα επιλογών**. Σε καθένα από τα μαθήματα αυτά περιλαμβάνονται οι θεμελιώδεις γνώσεις ως εισαγωγές και είναι:

- Αρχές, αντικείμενα και μέθοδος των **Ανθρωπιστικών επιστημών**, που περιλαμβάνουν την Αρχαία και Νέα ελληνική παιδεία, τη Λαογραφία, τις Ερμηνευτικές θεωρίες και Λογοτεχνικά κείμενα, τη Συγκριτική Λογοτεχνία, τη Γλώσσα και την Αισθητική.

- Αρχές, αντικείμενα και μέθοδος των **Κοινωνικών επιστημών**, που περιλαμβάνουν τις Οικονομικές επιστήμες, την Κοινωνιολογία και την Πολιτική Επιστήμη.

- Αρχές, αντικείμενο και μέθοδος των **Φυσικών επιστημών**, που περιλαμβάνουν Αστρονομία, Γεωλογία, Φυσική, Χημεία και Βιολογία.

- Αρχές, αντικείμενο και μέθοδος των **Μαθηματικών και της Πληροφορικής**.

- Αρχές, αντικείμενο και μέθοδος των **Τεχνολογικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών**.

- Αρχές, αντικείμενο και μέθοδος των **Αισθητικών και Αθλητικών Δραστηριοτήτων**.

Ο μεθοδολογικός οδηγός των γνωστικών αντικειμένων είναι οι θεωρητικές ενότητες σπουδών που εξετάζονται σε εννοιολογικό και μεθοδολογικό επίπεδο (Τουλιάτος, 1998).

Στη **Β΄ Τάξη** του Λυκείου θα υπάρχουν **1. μαθήματα κορμού**, **2. μαθήματα κύκλων σπουδών**, και **3. μαθήματα επιλογών**.

Σε καθένα από τα μαθήματα αυτά περιλαμβάνονται οι θεμελιώδεις γνώσεις ως εισαγωγές και είναι:

- Αρχές, αντικείμενα και μέθοδος των **Ανθρωπιστικών επιστημών**, που περιλαμβάνουν την Αρχαία και Νέα ελληνική παιδεία, τη Λαογραφία, τις Ερμηνευτικές θεωρίες και Λογοτεχνικά κείμενα, τη Συγκριτική Λογοτεχνία, τη Γλώσσα και την Αισθητική.

- Αρχές, αντικείμενα και μέθοδος των **Κοινωνικών επιστημών**, που περιλαμβάνουν τις Οικονομικές επιστήμες, την Κοινωνιολογία και την Πολιτική Επιστήμη.

- Αρχές, αντικείμενο και μέθοδος των **Φυσικών Επιστημών**, που περιλαμβάνουν Αστρονομία, Γεωλογία, Φυσική, Χημεία και Βιολογία.

- Αρχές, αντικείμενο και μέθοδος των **Μαθηματικών και της Πληροφορικής**.

- Αρχές, αντικείμενο και μέθοδος των **Τεχνολογικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών**.

- Αρχές, αντικείμενο και μέθοδος των **Αισθητικών και Αθλητικών Δραστηριοτήτων**.

Οι κύκλοι σπουδών είναι οι εξής:

1. Ανθρωπιστικών και κοινωνικών σπουδών

2. Οικονομικών σπουδών

3. Μαθηματικών σπουδών

4. Φυσικών σπουδών

5. Τεχνολογικών σπουδών

6. Αισθητικών και Αθλητικών σπουδών και Εφαρμοσμένων τεχνών.

Στην **Γ΄ Τάξη** του Λυκείου θα υπάρχουν **1. μαθήματα κορμού**, **2. μαθήματα κύκλων σπουδών** και **3. μαθήματα επιλογών**.

Σε καθένα από τα μαθήματα αυτά περιλαμβάνονται οι θεμελιώδεις γνώσεις ως εισαγωγές και είναι:

α. Θεωρία, μεθοδολογία και ιστορία των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών,

β. Θεωρία, μεθοδολογία και ιστορία των Φυσικών επιστημών,

γ. Θεωρία, μεθοδολογία και ιστορία της δομής και λειτουργίας της γλώσσας (Φυσική, Μαθηματική, Συμβολική).

Οι κύκλοι σπουδών είναι οι εξής:

1. Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών σπουδών
2. Οικονομικών σπουδών
3. Μαθηματικών σπουδών
4. Φυσικών σπουδών
5. Τεχνολογικών σπουδών
6. Αισθητικών και Αθλητικών σπουδών και Εφαρμοσμένων τεχνών.

Οι επιστημονικές-κλαδικές γνώσεις που διδάσκονται υπό μορφή ξεχωριστών μαθημάτων και κατατάσσονται σε ενότητες επιστημών-σπουδών κατανέμονται στις αντίστοιχες τάξεις με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην υπάρχει υποβάθμιση καμιάς επιστήμης και να δίνεται ουσιαστική δυνατότητα στους μαθητές να ασχοληθούν με το γνωστικό αντικείμενο.

Η ειδίκευση και οι επιλογές

Στο επίπεδο ειδίκευσης και επιλογών θα διαμορφώνεται μια παραπέρα πολλαπλή κατανομή, η οποία θα πραγματοποιείται στη Β' και στη Γ' Λυκείου. Αφετηρία για την κατανομή θα είναι οι ενότητες σπουδών που αναφέρθηκαν και θα υπάρχει επιστημονική και μεθοδολογική σύνδεση με αυτές.

Τα τμήματα ειδίκευσης εντάσσονται στο εκπαιδευτικό σύστημα, έχουν διάρκεια από ένα μέχρι τρία εξάμηνα, ανάλογα με την ειδικότητα, και στελεχώνονται κατά βάση από εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, οι οποίοι καταλαμβάνουν οργανικές θέσεις.

Με την απόκτηση απολυτηρίου όσοι μαθητές έχουν επιλέξει κύκλους που οδηγούν σε πτυχίο επιπέδου Β έχουν επιπλέον τη δυνατότητα να αποκτήσουν ειδίκευση επιπέδου Γ, με την παρακολούθηση στο ίδιο σχολείο ενός αριθμού εκπαιδευτικών εξαμήνων που προβλέπονται, ανάλογα με την ειδικότητα.

* μέλη της ομάδας εργασίας ΚΕΜΕΤΕ

Βιβλιογραφικές σημειώσεις

Althusser, L.: *Θέσεις* (μτφρ. Ξενοφών Γιαταγάνας), Θεμέλιο, Αθήνα, σελ. 82-86.

Πουλαντζάς, Νίκος: *Προβλήματα του σύγχρονου κράτους και του φασιστικού φαινομένου*, Θεμέλιο, Αθήνα 1977, σελ. 26.

Δουλκέρης, Μιχάλης: «Η φύση και ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης στη σημερινή κοινωνία», στο: *Για ένα σχολείο της μόρφωσης και της γνώσης*, Αθήνα 1998, σελ. 11-16.

Bigge, Morris: *Θεωρίες μάθησης για εκπαιδευτικούς* (μτφρ. Α. Κάντας και Αλ. Χαντζή), Πατάκης, Αθήνα 1990, σελ. 72-74.

Χατζηστεφανίδης, Θ.: *Ριζοσπαστικά κινήματα του 20^{ου} αιώνα, Σύγχρονη κριτική θεώρηση*, Βυζάντιο, Αθήνα 1990.

Τουλιάτος, Σπύρος: «Η ενιαία δομή και λειτουργία του Λυκείου και το ανθρωπιστικό περιεχόμενο της μόρφωσης», στο: *Για ένα σχολείο της μόρφωσης και της γνώσης*, Αθήνα 1998, σελ. 52-53.

Apple, Michael: *Ιδεολογία και αναλυτικά προγράμματα* (μτφρ. Τ. Δαρβέρης), Θεσσαλονίκη 1986.

Μπιτσάκης, Ε.: *Φιλοσοφία του ανθρώπου*, Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1990.

Α. Οι στόχοι του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

Στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. υποστηρίζεται ότι:

- προωθείται η άρση των στεγανών μεταξύ των επιστημών,
- υπάρχει αμφισβήτηση σήμερα των επιστημολογικών αντιλήψεων που διαμορφώθηκαν μετά το Διαφωτισμό σχετικά με τη φύση και τις διαδικασίες παραγωγής της γνώσης,
- για την προσέγγιση της γνώσης προτείνεται η διαθεματική προσέγγιση, η οποία αποτελεί την πλέον ολοκληρωμένη και εξορθολογισμένη επιλογή χωρίς να προκαλεί ριζικές ανακατατάξεις στις δομές του εκπαιδευτικού συστήματος,
- με τη διαθεματική προσέγγιση θα οδηγηθούμε άμεσα στην ενοποίηση της γνώσης,
- επιδιώκεται η παροχή γενικής παιδείας και η καλλιέργεια ικανοτήτων και δεξιοτήτων επικοινωνίας,
- οι διαθεματικές εργασίες και τα project και η ευέλικτη ζώνη οδηγούν στην ενοποίηση της γνώσης,
- οι εκπαιδευτικοί δεν νομιμοποιούνται να μιλήσουν για το γνωστικό περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων. Αυτοί που μιλούν είναι οι ειδικοί. Εμφανίζεται μια διαίρεση ανάμεσα στον επιστήμονα και τον εκπαιδευτικό. Ο εκπαιδευτικός μεταφέρει τη γνώση, όποια και αν είναι, με τον καλύτερο τρόπο, είτε πρόκειται για μεταρρυθμιστικά, ρυθμιστικά, τεχνολογικά και άλλα προγράμματα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να μιλήσει μόνο για τη λειτουργικότητα του βιβλίου και του περιεχομένου του μέσα στην τάξη, έτσι έχει μια διαδικαστική και μια μεταβιβαστική λειτουργία σε σχέση με τη γνώση.

Πώς οριοθετείται η έννοια της διαθεματικότητας και της διεπιστημονικότητας από τους υποστηρικτές του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

Η έννοια της διαθεματικότητας που προκρίνεται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. εμφανίζεται «ως θεωρητική αρχή οργάνωσης του αναλυτικού προγράμματος που καταλύει τα διακριτά μαθήματα ως πλαίσια οργάνωσης της σχολικής γνώσης, παραθεωρεί τις προτεραιότητές τους και τις εσωτερικές δομές τους, και επιχειρεί να προσεγγίσει τη σχολική γνώση ενοποιημένη, όπως προκύπτει από τη σφαιρική μελέτη θεμάτων καθολικού ενδιαφέροντος και μείζονος σημασίας για τον πολιτισμό» (Bufamo, 1998).

«Τα υπό μελέτη θέματα, που αποτελούν μέρος της πραγματικότητας, γίνονται κατανοητά μέσω της σύμπραξης γνώσεων από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους. Η επιλογή των γνώσεων από τις διαφορετικές επιστήμες και η οργάνωσή τους γίνονται με βάση τις ανάγκες του θέματος και όχι με βάση τις δομές, τις αλληλουχίες και τη γενικότερη λογική των επιστημονικών κλάδων» (Tchudi and Lafer, 1996).

«Η διαθεματικότητα και η ενιαιοποίηση αποτελούν τις δύο όψεις του αυτού νομίσματος. Γι' αυτό εμείς κάνουμε λόγο για διαθεματικές ενιαιοποιήσεις, τις οποίες αντιδιαστέλλουμε με τις διεπιστημονικές διασυνδέσεις» (Ματσαγγούρας, 2006).

Η διεπιστημονικότητα εμφανίζεται ως «θεωρητική αρχή οργάνωσης του αναλυτικού προγράμματος, που διατηρεί τα διακριτά μαθήματα με τα ιδιαίτερα προσδιοριστικά τους -όπως είναι οι ουσιώδεις γνώσεις, η οριοθέτηση και η αλληλουχία των εννοιών, οι συστημικές σχέσεις και οι ίδιες διαδικασίες- αλλά επιχειρεί με ποικίλους τρόπους και τεχνικές προσεγγίσεις να κάνει διασυνδέσεις και συσχετίσεις μεταξύ των περιεχομένων των διαφορετικών μαθημάτων, προκειμένου να εξασφαλίσει πληρέστερη και σφαιρικότερη μελέτη του περιεχομένου των μαθημάτων. Το είδος της συσχέτισης, ο βαθμός διασύνδεσης και ο τρόπος οργάνωσης του γνωστικού περιεχομένου που προκύπτουν διαφοροποιούνται από προσέγγιση σε προσέγγιση.

Αυτό σημαίνει ότι στα διεπιστημονικά προγράμματα σπουδών σημείο εκκίνησης, κριτήρια επιλογής και πλαίσιο οργάνωσης της σχολικής γνώσης αποτελούν η λογική, η εννοιολογική υποδομή, οι κυρίαρχες δομές, οι αλληλουχίες και οι μεθοδολογικές επιλογές των αντίστοιχων επιστημονικών κλάδων. Με τον τρόπο αυτό τα μαθήματα διατηρούν τα όρια και τα προσδιοριστικά τους χαρακτηριστικά, και ζητούμενο αποτελεί η ανεύρεση τρόπων σύμπραξης και συσχέτισης του περιεχομένου τους, που διευκολύνουν τους μαθητές στη βαθύτερη κατανόηση του περιεχομένου τους, χωρίς, όμως να απομακρύνονται από τη λογική των εμπλεκόμενων στη διεπιστημονική σύμπραξη κλάδων (Ματσαγγούρας 2006).

B. Μια κριτική στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

- Το θεωρητικό υπόβαθρο του Δ.Ε.Π.Π.Σ. δεν αναφέρεται στις φιλοσοφικές, επιστημολογικές και παιδαγωγικές θεωρίες σχετικά με την παραγωγή και την ιστορικότητα της επιστημονικής γνώσης, καθώς επίσης και στη σύνδεσή της με τα στάδια εξέλιξης της σημερινής κοινωνίας.
- Δεν απαντάται το ερώτημα ποιες είναι οι ερμηνευτικές αντιλήψεις και επιστημονικές πρακτικές που διατηρούνται από την εποχή του Διαφωτισμού και τι είναι παραδοσιακή επιστημονική γνώση.
- Επιλέγεται μια αυθαίρετη προσέγγιση της γνώσης, η διαθεματική προσέγγιση, η οποία παρουσιάζεται ως «εξορθολογισμένη» επιλογή. Η αυθαιρεσία συνεχίζεται, αφού παραλείπονται τα συνδεδεμένα μέρη της θεωρητικής επιστημολογικής άποψης.
- Επιδιώκεται τεχνικά η ενοποίηση της γνώσης, χωρίς να γίνει έρευνα σε όλα τα επίπεδα της επιστημονικής και εκπαιδευτικής διαδικασίας, αγνοούνται αυθαίρετα όλα τα θεωρητικά εμπόδια στο διδακτικό και πρακτικό πεδίο των αναλυτικών προγραμμάτων και συγχέεται το πραγματικό με το δυνατό και το δέον.
- Δεν αποκαλύπτονται με το Δ.Ε.Π.Π.Σ. η πολυπλοκότητα και πολυμορφία των γνώσεων.
- Δεν απαντάται το ερώτημα ποιος διαμορφώνει την επιστημονική γνώση και σε ποια επίπεδα αυτή μετασχηματίζεται και μετατρέπεται σε διδακτέα ύλη στο σχολείο.
- Ο εκπαιδευτικός έχει αποφασιστικό και ερευνητικό ρόλο. Παράγει επιστημονική γνώση όχι μόνο μέσα από το πεδίο της διδασκαλίας, αλλά και στις ανθρωπιστικές κοινωνικές επιστήμες σε ερευνητικό πεδίο. Έχει άποψη για την ιστορία της εκπαίδευσης, των αναλυτικών προγραμμάτων, της παιδαγωγικής, των κοινωνικών και ταξικών αγώνων, για τους νέους στη σχολική πραγματικότητα, τη συγκρότηση ερευνητικών ομάδων για το περιεχόμενο ενός μαθήματος. Μπορεί να ερευνήσει φιλοσοφικές και θεωρητικές αρχές ενός αντικειμένου.
- Επιμένουν ότι μέσω του Δ.Ε.Π.Π.Σ. θα λυθούν όλα τα φιλοσοφικά και επιστημονικά προβλήματα, που δεν λύθηκαν τόσα χρόνια μέσα στην εκπαιδευτική πράξη, πράγμα αντιεπιστημονικό.
- Στο θεωρητικό επίπεδο στηρίζονται στο δομο-λειτουργισμό θεωρώντας ότι τα αναλυτικά προγράμματα υπό άλλες μεταρρυθμιστικές συνθήκες κατασκευής μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά. Επίσης, ακολουθούν το δικτυακό μετα-μοντερνισμό. Για αυτούς υπάρχουν δίκτυα, βάσεις δεδομένων, αλλά δεν υπάρχει υλική συνείδηση. Ο υλικός και πνευματικός κόσμος είναι ένα και αναγνωρίζονται μόνο στον εμπειρικό κόσμο. Όλα είναι εμπειρία! Στην ουσία το ενδιαφέρον στρέφεται στη διάρθρωση και τη δομή (σύνδεση-δίκτυα). Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές γίνονται εντολοδόχοι, καλοί χρήστες του ηλεκτρονικού υπολογιστή, της πληροφορίας, των βάσεων δεδομένων, δηλαδή πολεμούν με το όπλο της εκμάθησης νέας τεχνολογίας.
- Η διαθεματικότητα θεωρεί τη σφαιρική μελέτη των θεμάτων ως ενοποίηση της γνώσης. Η τεχνική ταυτίζεται με την ενοποίηση της γνώσης με ένα αυθαίρετο και αντιεπιστημονικό τρόπο. Οι ίδιοι οι υποστηρικτές της διαθεματικότητας δεν έχουν απαντήσει με ποιο επιστημονικό κριτήριο μπορούμε να προσεγγίσουμε τον όρο αυτό. Παράλληλα, σε ορισμένες εκδοχές τους ταυτίζουν τους όρους διεπιστημονικότητα και διαθεματικότητα λόγω έλλειψης επιστημονικών κριτηρίων στη βάση των οποίων τις συγκροτούν.

- Η διαθεματικότητα, έτσι όπως εμφανίζεται στην πράξη, αποτελεί μια σύγχυση. Υπάρχει μια οριζόντια επικοινωνία θεματικών κύκλων που έχουν σχέση με το αντικείμενο που εξετάζεται και μια αυθαίρετη επιλογή επιμέρους πλευρών για σχολιασμό, χωρίς κατεύθυνση και στάδια ανάπτυξης του προβλήματος.
- Στόχος του Δ.Ε.Π.Π.Σ. είναι η καλλιέργεια δεξιοτήτων και ικανοτήτων επικοινωνίας με σκοπό την ένταξη και προσαρμογή στην κοινωνία, και όχι τη διαμόρφωση ιστορικής και κοινωνικής συνείδησης και παροχή ανθρωπιστικής παιδείας.
- Οι διαθεματικές εργασίες δεν οδηγούν στην ενοποίηση της γνώσης, αφού βρίσκονται σε απόκλιση από μια ενιαία μεθοδολογία και ερμηνευτική.
- Στο παραδοσιακό πρόγραμμα ο καθηγητής έχει μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας από ό,τι στη διαθεματική προσέγγιση. Η αξιοποίηση του υλικού έδινε τη δυνατότητα να επεξεργαστεί ερμηνευτικά το αντικείμενο και να θέτει προβλήματα μέσα στην τάξη. Παρόλο που οι πρόσθετες πληροφορίες και γνώσεις ήταν αποσπασματικές, ο στοχασμός και η φιλοσοφική αναζήτηση μπορούσαν να καλλιεργηθούν μέσα από ελεύθερο διάλογο. Με τη διαθεματικότητα περιορίζεται η δυνατότητα ελεύθερης κριτικής σκέψης του μαθητή και κατευθύνεται από το στοχασμό προς το φορμαλισμό με αποτέλεσμα να δημιουργούνται νέα εμπόδια στη γνώση.
- Η γνώση ταυτίζεται με την καθημερινή εμπειρική πραγματικότητα και γίνεται περισσότερο αποσπασματική. Ο μαθητής δεν φθάνει ποτέ στην ενότητα ή ενοποίηση των γνώσεων.
- Η διαθεματικότητα εμφανίζεται ως οριζόντιες και παράλληλες διατάξεις, δίκτυα με πολλαπλές διασυνδέσεις και ευέλικτες ζώνες, ως ξεχωριστοί θεματικοί κόσμοι ή πραγματικότητες, οι οποίες δεν επικοινωνούν μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί μια τεχνική συγκόλληση γνώσεων καθώς και έλεγχος των επιστημονικών γνώσεων στο σχολείο.
- Ο χαρακτήρας του σχολείου χάνεται και αυτό μετασχηματίζεται σε χώρο συνύπαρξης ποικιλόμορφων γνώσεων πληροφοριών, τεχνικών εφαρμογών χωρίς οργανικό δέσιμο.

Γ. Η ενιαία θεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων και η διεπιστημονική προσέγγιση

Η ενιαία θεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων μπορεί να υποστηριχτεί με μια ιστορική και διεπιστημονική διάταξη των θεμελιωδών εννοιών.

Τι σημαίνει ή τι εννοούμε με την ιστορικότητα και διεπιστημονικότητα των εννοιών και μεθόδων; Εννοούμε ότι οι θεμελιώδεις έννοιες είναι βασικοί όροι διαμόρφωσης των αρχών και βασικών όρων των επιστημών, και ταυτόχρονα βασικά κριτήρια και θεμέλια της συγκρότησης ορισμών (αρχών), αξιωμάτων, θεωρημάτων, θεμελίων των επιστημών. Αυτό το πλέγμα εννοιών έχει φιλοσοφικές θεωρητικές αρχές που δεν μπορούμε να αγνοήσουμε.

Πώς μπορούμε να συγκροτήσουμε γενικά-καθολικά προβλήματα και με ποιους όρους; Τα προβλήματα αυτά τα συγκροτούμε μέσα από το περιεχόμενο των επιστημών, μέσα από τις επιστημονικές γνώσεις στη τομή τους, δηλαδή εκεί όπου συναντώνται οι επιστήμες.

Υπάρχουν τα επιμέρους επιστημονικά προβλήματα, στα οποία θα απαντήσουν ο δάσκαλος και ο μαθητής στην τάξη σε κάθε επιστήμη ξεχωριστά, σαν διακριτό επιστημονικό πεδίο που έχει αντικείμενο και μέθοδο. Το πέρα και πάνω από τις επιστήμες πρόβλημα, που θα μπορούσε να διερευνηθεί ταυτόχρονα σε γενικές γραμμές από περισσότερες από μία επιστήμες, λέγεται διεπιστημονικό πρόβλημα. Αυτό το πρόβλημα δεν είναι ένας σχολιασμός πρακτικός ή καθημερινός, αλλά μια επιστημονική προσέγγιση.

Ποια είναι τα γενικά προβλήματα; Για παράδειγμα, η ισορροπία φύσης- ανθρώπου. Οι επιστήμες που εμπλέκονται είναι η Γεωλογία, η Γεωγραφία, η Οικολογία, η Βιολογία, η Οικονομία, η Κοινωνιολογία.

Ορίζουμε το πρόβλημα φύση, δίνουμε τα γενικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, και στη συνέχεια αναδεικνύουμε τις πτυχές του προβλήματος. Φύση και κλίμα, αλλαγές της φύσης, γεωλογικές και μορφολογικές, το οικοσύστημα, την ισορροπία του, την κατοίκηση των εδαφών και την κατανομή των πληθυσμών.

Τα διεπιστημονικά προβλήματα θα τα συγκροτήσουμε εμείς, ως εκπαιδευτικοί, με διεπιστημονική μέθοδο και μεθοδολογία. Αυτό σημαίνει ότι θα συνεργαστούμε στο σχολείο στη βάση μιας κοινής πρότασης από βιβλία θεωρίας, ιστορίας και φιλοσοφίας των επιστημών. Από βιβλία γενικών και εγκυκλοπαιδικών γνώσεων, χωρίς να παραβιάζουμε το κλασικό πρόγραμμα του αντικειμένου και της μεθόδου των διακριτών επιστημών. Μπορούμε με τη γενική μεθοδολογία των επιστημών να αναδείξουμε γενικά προβλήματα, αλλά αυτό δεν είναι θέμα ενός project προκατασκευασμένης γνώσης ή τράπεζας πληροφοριών (έτοιμες γνώσεις).

Η διεπιστημονικότητα δεν είναι η εμπειρική προσέγγιση της φυσικής – κοινωνική- πολιτιστικής – αισθητικής πραγματικότητας, ούτε σχολιασμός σε ειδικά θέματα ή κύκλους θεμάτων και εμπλουτισμός με νέες πληροφορίες. Διεπιστημονικότητα εννοούμε πιο θεωρητική, στοχαστική, πνευματική ενασχόληση του μαθητή.

Οι θεμελιώδεις έννοιες ύλη, ενέργεια, πληροφορία, χώρος, χρόνος, αιτιότητα, άτομο, κοινωνία, συνείδηση, βιολογική μονάδα, αλληλεπίδραση, αλληλεξάρτηση, συμμετρία, ισοδυναμία, αλληλομετατροπή, ενότητα, πολλαπλότητα κ.ά. διαμορφώνουν μια ενιαία γενική μέθοδο προσέγγισης των επιστημονικών γνώσεων στο επικοινωνιακό, διδακτικό και ερευνητικό επίπεδο. Η ενιαία μέθοδος είναι μια προσπάθεια ανίχνευσης κρίκων ανάμεσα στις έννοιες και τις θεωρίες κάθε επιστήμης.

Η ιστορία και θεωρία των επιστημών μπορεί να δώσει μια εικόνα της ενότητας και πολλαπλότητας των επιστημών με στόχους:

-να διαμορφωθεί μια αντίληψη διεπιστημονικότητας,

-να φανεί πώς από τη φιλοσοφική και ερμηνευτική ενότητα των επιστημών φθάνουμε στη σταδιακή διαίρεση,

-να διαφανεί η διαμόρφωση των επιστημών σε συνδυασμό με την εξέλιξη της κοινωνίας και η σταδιακή σύνδεσή τους με την τεχνολογία, και

-να διαπιστωθεί σε ποιο στάδιο βρίσκονται σήμερα οι επιστήμες.

* μέλη της ομάδας εργασίας *KEMETE*

Βιβλιογραφικές σημειώσεις

Althusser, L.: *Θέσεις* (μτφρ. Ξενοφών Γιαταγάνας), Θεμέλιο, Αθήνα, σελ. 82-86.

Πουλιαντζάς, Νίκος: *Προβλήματα του σύγχρονου κράτους και του φασιστικού φαινομένου*, Θεμέλιο, Αθήνα 1977, σελ. 26.

Δουλκέρης, Μιχάλης: «Η φύση και ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης στη σημερινή κοινωνία», στο: *Για ένα σχολείο της μόρφωσης και της γνώσης*, Αθήνα 1998, σελ. 11-16.

Bigge, Morris: *Θεωρίες μάθησης για εκπαιδευτικούς* (μτφρ. Α. Κάντας και Αλ. Χαντζή), Πατάκης, Αθήνα 1990, σελ. 72-74.

Χατζηστεφανίδης, Θ.: *Ριζοσπαστικά κινήματα του 20^{ου} αιώνα, Σύγχρονη κριτική θεώρηση*, Βυζάντιο, Αθήνα 1990.

Τουλιάτος, Σπύρος: «Η ενιαία δομή και λειτουργία του Λυκείου και το ανθρωπιστικό περιεχόμενο της μόρφωσης», στο: *Για ένα σχολείο της μόρφωσης και της γνώσης*, Αθήνα 1998, σελ. 52-53.

Apple, Michael: *Ιδεολογία και αναλυτικά προγράμματα* (μτφρ. Τ. Δαρβέρης), Θεσσαλονίκη 1986.

Μπιτσάκης, Ε.: *Φιλοσοφία του ανθρώπου*, Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1990.